

Louisianští Romové: Konstrukce rasy v koloniálním Karibiku

Louisiana Roma: Constructing race in the Colonial Caribbean

Abstract

Romani experiences in the eighteenth-century French (and then Spanish) colony of Louisiana reveal how diverse evolving American racial regimes were informed by and overlapped with older European anti-Romani sentiments. Many Roma appear in Louisiana records at the crux of solidifying racial categories. Romani women who married and partnered with Black and Native American men were most consistently labeled with words that referenced their Romani heritage. Their sexual choices reveal a perception of their racial liminality that only gradually disappeared. A self-described “Boheme” man’s court testimony, the only known self-narration by a colonial Caribbean Rom, attests to his struggle to situate himself into the distinctively fluid racialized social order of Louisiana. Such choices reveal Romani attempts to engage racial categories to suit their own interests. Yet without guaranteed full membership into colonial whiteness, their subjugated position limited their possibilities. A journey across the Atlantic forced French Roma to confront, and then position themselves into, a new social order not yet detached from the one they left behind.

Key words

Bohemian, Gitana, Roma, Louisiana, New Orleans, race, empire, marriage

Jak citovat

Ostendorf, A. 2021. Louisianští Romové: Konstrukce rasy v koloniálním Karibiku. *Romano džaniben* 28 (1): 33–55.

¹ Ann Ostendorf je profesorkou historie na Univerzitě Gonzaga v USA. Je autorkou knihy *Sounds American: National Identity and the Music Cultures of the Lower Mississippi River Valley*. Její nedávné články se objevily v publikacích *Critical Romani Studies*, *Frühneuzeit-Info*, *The Journal of Gypsy Studies* a *American Music*. Ve své vědecké práci se zabývá otázkami identity, rasy a kultury v raných amerických dějinách a aktuálně se ve své práci zaměřuje na dějiny romské diaspory v atlantické koloniální oblasti. E-mail: ostendorf@gonzaga.edu

Úvod

Když na konci 15. století dorazili do karibské oblasti první Evropané, setkali se zde s celou řadou rozmanitých skupin domorodých obyvatel, kteří zde žili v harmonii s mořem (Keegan, Hofman 2017: 2). Během následujících tří století se tato společnost proměnila k nepoznání. Ačkoliv do koloniálního Karibiku pronikaly evropské způsoby uspořádání i náhledů reinterpretovaných pro toto nové území, konečný posun k rasově ukotvenému plantážovému otrokářství ukázal, že koloniální Karibik se mění v místo, které se nepodobá žádnému jinému na světě. Soupeření o tamní zdroje mezi stále se rozrůstajícími impérii Španělska, Portugalska, Nizozemska, Anglie a Francie živilo válečné konflikty v Evropě, Africe i ve všech částech Ameriky. Pracovníci ze všech těchto odlišných koutů světa, kteří se zde shromažďovali a mezi nimiž nechyběli námořníci, osadníci, vojáci, služebnictvo ani otroci, obohatili tato rozrůstající se impéria nebyvalou měrou. Vyjednáváním na lokální úrovni dokázala tato dříve nesourodá skupina lidí proměnit svoje staré společenské pořádky ve zcela nový karibský svět (Palmié, Scarano 2011: 81–330; Higman 2011: 52–140).

Ačkoliv důkazy o rozsahu, v jakém se rozliční Romové tohoto procesu účastnili, jsou jen velmi sporadické, jisté je, že svou roli v něm hráli od samého počátku.² První známí „*Egiptos*“ přivezení do Karibiku připluli s Kryštofem Kolumbem při jeho třetí cestě v roce 1498 (Gil 1985: 87, 102). Zákony platné v mnoha evropských královstvích v následujících třech stoletích velice napomohly příjezdům Romů do Karibiku (Taylor 2014: 87–93), ačkoliv tvrzení, že zde pracovali jako otroci, zůstává nepodložené (Hancock 1982: 75–80). Bohatost archivních záznamů o těchto lidech pocházejících z koloniální Louisiany z 18. století ostře kontrastuje se skromnými nálezy vypovídajícími o romských zkušenostech z doby koloniální éry v ostatních částech Karibiku. Z těchto záznamů můžeme zpětně odvodit, jak se francouzští Romové v Louisianě zapojili do utváření zde nově vznikajících sociálních a rasových pořádků.

Tato studie se zabývá tím, jakými směry se několik francouzských Romů a jejich potomků žijících v Louisianě v 18. století snažilo řídit svoje životy a jakým způsobem je vyjednávali. Jejich výpovědi o vlastních zkušenostech doplněné o administrativní dokumenty, které o nich byly sepsány, naznačují, že

² Romové je pojem dnes používaný pro holistické označení různých podskupin diasporické populace, jejíž francouzská větev se tradičně označovala pojmem *Bohémiens* nebo *Bohémiennes*. Členové španělské podskupiny byli označováni jako *Gitano/as*, portugalské *Cigano/as* a anglické *Gypsies* nebo *Egyptians* na základě domnělého egyptského původu. Tyto termíny se často různě zaměňovaly. Já budu pro označení této skupiny obyvatel v koloniální Louisianě používat pojem Romové, s výjimkou citací z historických dokumentů, v rámci kterých zachovávám kromě dobových termínů i různé způsoby jejich zápisu – pozn. aut..

Ann Ostendorf ve svém textu používá všechna etnonyma v jazyce (a zápisu) dokumentů, ze kterých čerpá, tedy bez anglického překladu. Tento postup ctíme i v českém překladu – pozn. red.

jejich začlenění do právě vznikající rasové hierarchie nebylo jednoduché. Přestože Romům v Louisianě jejich liminální postavení v místní rasové hierarchii zajišťovalo určitou pozici aktérů, stejně si pro sebe nikdy plně nevydobyli pozici a privilegia bělošství. Rozsah a povahu jejich možností v místních specifických rasových podmínkách ve srovnání s ostatními lousianskými kolonisty dobře odhaluje právě analýza jejich rozhodnutí a voleb, usouvztažněná s jejich genderem a výběrem partnerů. Vhled do jejich zkušeností není jen nárokováním historie, která byla dlouho opomíjena, ale problematizuje a zároveň zpřesňuje naše porozumění procesu utváření rasy v karibské oblasti.

Mapa koloniální karibské oblasti s vyobrazením Louisiany a New Orleans, 1792. Carte Du Golphe Du Mexique [Mapa mexického zálivu]. Paris. Library of Congress, Geography and Map Division, Washington, D. C.

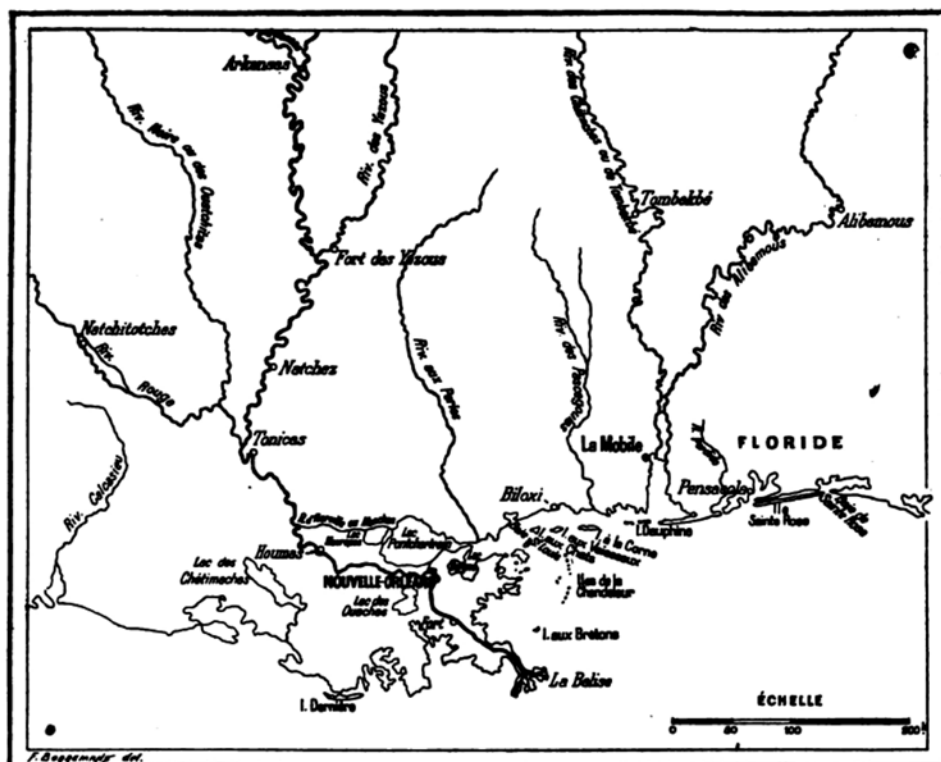
1 Kolonie Louisiana

Francouzská kolonie Louisiana byla založena v roce 1699 podél severního okraje Karibiku při jižním pobřeží severoamerického kontinentu (Vidal 2019: 13). Přestože v 19. století ji nakonec pohltila expanze Spojených států, její historie v období 18. století ji pevně zakotvuje do karibského prostoru (Dessens 2015: 3–4, 140–148). I když byla tato kolonie řekou Mississippi spojena s dalšími francouzskými územími v severnější části kontinentu, odborníci o ní a zejména o jejím hlavním městě New Orleans stále častěji uvažují jako o prostoru, který je bližší jejím sousedům z jižních ostrovů (Vidal 2019: 8). Ať už z pohledu ekonomického (Dawdy 2008: 102–137), právního (de la Fuentes, Gross 2020: 18–21), politického (Scott 2018: 180–188) nebo demografického (Dessens 2007), New Orleans patřilo mezi důležité části širšího karibského prostoru, „oblasti vzájemně propojených otrokářských společností“, ve kterých „místní společnost od samého počátku formovala interakce otroctví a rasy“ (Vidal 2019: 8). Specifičnost zkušeností francouzských Romů v Louisianě se pak zakládá právě na těchto okolnostech, daných právě specifickou geografickou polohou této oblasti.

Rozvoj Louisiany pokračoval pozvolna spolu s budováním hlavního města New Orleans, založeným v roce 1718. V této chvíli se již většina karibských přístavů významných pro koloniální zájmy Evropy podílela na čilém celoročním obchodu. Oproti tomu Louisiana sotva vystačila s vlastními zásobami, natož aby měla co nabídnout svému impériu (Vidal 2019: 6, 13). Trvalá chudoba, opakující se epidemie a nedostatečné zásobování i ochrana působily mnoho utrpení a omezovaly místní produktivitu (Giraud 1966: 316–28). První místní sčítání lidu z roku 1732 napočítalo už jen šest z původních téměř třinácti tisícovek Evropanů a Afričanů, kteří do kolonie dorazili během předchozích dvou dekad (Dawdy 2008: 7). Během následujících třiceti let, kdy byla Louisiana fakticky ponechána svému osudu, než ji Francie v roce 1768 postoupila Španělsku, vzrostla zdejší populace jen na necelých jedenáct tisíc obyvatel, rovnoměrně rozdělených na potomky obyvatel evropského i afrického původu (Ingersoll 1999: 96). Zvyšující se počet osob afrického původu byl přitom důsledkem zejména mísení obou takto kategorizovaných skupin (Dawdy 2008: 178, 182). V kombinaci s izolovaností a chudobou Louisiany jako kolonie tato rasová realita vyvolávala administrativní nejistotu a pro její rozmanité obyvatelstvo otevírala nové možnosti jak ve strukturální, tak i v osobní rovině. Francouzští Romové se ocitli přímo v centru tohoto přehodnocování imperiálních i osobních pozic.

Záznamy mapující příchod nových Evropanů a Afričanů zastírají, kdo v Louisianě v 18. století disponoval skutečným vlivem. Ještě předtím, než sem dorazili první Francouzi, považovalo tuto oblast za svůj domov téměř 150 000 původních amerických obyvatel. A přestože v roce 1768, kdy kolonii začali spravovat Španělé, jich zde byla už jen necelá polovina, svým počtem domorodé obyvatelstvo v Louisianě převyšovalo přistěhovalce v průběhu celého 18. století (Ingersoll 1999: 18). Rozličné místní kmeny zdejší přítomnost Francouzů tolerovaly jen z toho důvodu, že je mohly využívat k plnění svých rozmanitých a mnohdy konkurenčních materiálních a politických cílů. Místní pobřežní *petit nations*, větší regionální konfederace ležící hlouběji ve vnitrozemí i uprchlíci z řad původních amerických obyvatel, kteří do Louisiany též přicházeli, reagovali na Francouze způsobem, který zásadně podryval zdejší regionální imperiální moc. S výjimkou obyvatel New Orleans žila po celé 18. století většina nově příchozích kolonistů, zabydlujících se rozptýleně v malých vesničkách, pevnostech, obchodních stanicích a na plantážích podél řek a při pobřeží, přímo mezi původními místními národy (Usner 1992; Ellis 2020: 444–446).

Prvopočátky romského osídlení v Louisianě přímo souvisí se zoufalou snahou Francouzů vytvořit v této kolonii stabilní a produktivní populaci, která by omezila moc místních kmenů a konkurenčních koloniálních impérií v oblasti. Během prvních deseti let existence Louisiany jako francouzské

LOUISIANA IN 1722.

Mapa Louisiany se znázorněním míst významných pro místní Romy, asi 1722.
Přetištěno s laskavým svolením časopisu *The Louisiana Historical Quarterly*.

kolonie se nepodařilo získat pro Louisianu francouzské kolonisty (Dawdy 2008: 150). Výsledkem byla převážně mužská koloniální populace, kterou tvořili zejména vojáci, obchodníci a další svobodní muži cestující z místa na místo (Dawdy 2008: 157, 184, 287–327). Francouzské úřady měly zájem na ustavení vlastní usdlé populace a uvědomovaly si, že klíčem k dlouhodobému udržení přítomnosti v regionu jsou stabilní rodiny (Dawdy 2008: 199). K příchodu třinácti rodin označených jako „*Bohemienne*“ v roce 1720, který zdejší romskou přítomnost ustanovil pro následující tři generace, tak došlo v zájmu impéria.³ Potomci těchto rodin, stejně jako mnozí další označovaní v různých záznamech podobnými termíny, dopomohli k zalidnění této kolonie a rozvoji její produktivity. Charakteristické demografické rysy regionu pak výrazně ovlivnily možnosti těchto lidí v jejich nové domovině.⁴

3 *Le Tilleul*, 1720.

4 Ke komplexní charakteristice těchto jednotlivců viz Ostendorf (v tisku).

2 Konstruování rasy

Zatímco se kolonie postupně vyvíjela podle rasizovaných linií diktovaných imperiální mocností, ač interpretovaných v lokálních podmínkách, mnoho Romů v louisianských záznamech z té doby figuruje v rasově nejednoznačné pozici a v podstatě v samotném jádru procesu postupného upevňování rasových kategorií. Volby učiněné některými z těchto jednotlivců odhalují jejich snahu využít rasových kategorií způsobem, který by posloužil právě jejich zájmům. Bez toho, že by byli plně a pevně uznáni jako „*blancs*“, však louisianští Romové nemohli získat přístup k možnostem vyhrazeným ostatním přistěhovalcům francouzského původu. Fakt, že uznávali nově se utvářející rasový pořádek, však automaticky neznamenal, že by se do něj mohli zapojit tak jako francouzští kolonisté neromského původu, i kdyby toho byli v plné míře schopni. Francouzští Romové neměli jinou možnost než manévrovat v rámci místní louisianské mocenské dynamiky, charakteristické rasizovanými cíli a předsudky. Stali se součástí nového rasového systému, ve kterém se velmi komplexně prolínaly společenský řád rané moderní Evropy a francouzské předsudky týkající se Romů jako takových.

Zachovávání a následné vymizení odkazů na romskou populaci v koloniální Louisianě napovídá, že identity, které tito lidé přisuzovali sami sobě, i ty, které jim přisuzovali ostatní, se v průběhu 18. století významně proměňovaly.⁵ Pozice v hierarchii, kterou Romům koloniální úředníci přisoudili v době, kdy do kolonie dorazili, zůstávala podbarvená předsudky importovanými z Evropy a ovlivňovala jejich potenciální sociální postavení (Eliav-Feldon 2009: 276–291). V průběhu času se však i francouzskost začala v reakci na měnící se koloniální protějšky rekonfigurovat (White 2012: 1–2). Prostorová mobilita ani jiné ve Francii znepokojivé charakteristiky najednou v Louisianě nepředstavovaly problém. Odlišné sociální podmínky v koloniích, které jako největší hrozbu stabilního sociálního systému prezentovaly zotročené Afričany a kmeny původních amerických obyvatel, ultumily relativní představy nebezpečí plynoucí z romských sociálních odlišností. Někteří kolonisté zůstali v různých administrativních záznamech vedeni jako Romové, zatímco jiní se situovali do výhodné kategorie bělošství, která se v kolonii právě utvářela.⁶

Bělošství jako „sdílený pocit příslušnosti k exkluzivní rasové komunitě“ (Vidal 2019: 181) se stalo pro francouzské Romy, kteří do kolonie přicestovali, nově dostupnou volbou. Pojem *blanc* byl poprvé použit jako právní kategorie v roce 1724 v *Code Noir*, tzv. Černém zákoníku,⁷ ve dvojím významu – jako označení kategorie

5 Až nezvykle podobný fenomén, zdokumentovaný pro moderní romskou komunitu, popsala Stefanie Pontrandolfo (2016).

6 K srovnatelné situaci v Brazílii viz Donovan (1992) a Fotta (2020).

7 Černý zákoník (*Code Noir*) je královský dekret upravující práva majitelů otroků ve francouzských koloniích. Poprvé jej vydal Ludvík XIV. v roce 1685 – pozn. překl.

i jako popisný termín (Vidal 2019: 379, 384–87). Tento proces formování rasy však po celou dobu zůstal vzájemně konstitutivní. Podle Cécila Vidala, který psal o New Orleans 18. století, „se bělošství jako kategorie konstruovalo ve vztahu k černošství i k ‚divošství‘ a rovněž jako reakce na *métissage* a s ním spojený nárůst populace svobodných barevných lidí, tedy dvou fenoménů, které stíraly hranice, jež se rasové kategorie snažily vytvářet“ (2019: 373). Ke konstrukci koloniálních rasových kategorií tedy zásadním způsobem přispívala i volba partnerů. A protože se i Romové po svém příchodu do Louisiany jako francouzské kolonie nějak při volbě svých partnerů rozhodovali, rasová kategorizace a bělošství se formovaly i na základě jejich jednání, stejně jako na základě toho, jak o nich ostatní smýšleli.

Pokračující praxe identifikování některých jednotlivců jako Romů měla zřejmě souvislost právě s jejich volbou týkající se reprodukce. Jejich rozhodování v této intimní otázce se dotýkalo zájmů státu a posilovalo postavení Romů v koloniální Louisianě, neboť rodina stále zůstávala základním prvkem imperiální konstrukce (Stoler 2006: 3–4). Několik žen, které si za partnery zvolily muže napříč rozvíjejícími se liniemi definovanými barvou pleti, byly konsistentně označovány jako „*Bohemienne*“. Ženy takovou volbou partnerů sabotovaly pokusy státní správy o segregaci poddaných na základě kontinentálního dědictví a odhalovaly vnímání jejich liminální rasové pozice, které se vytrácelo jen velmi pozvolna. Jejich příběhy odhalují vzájemně konstitutivní povahu zkušeností s rasizací a imperiálními rasovými konstrukty.

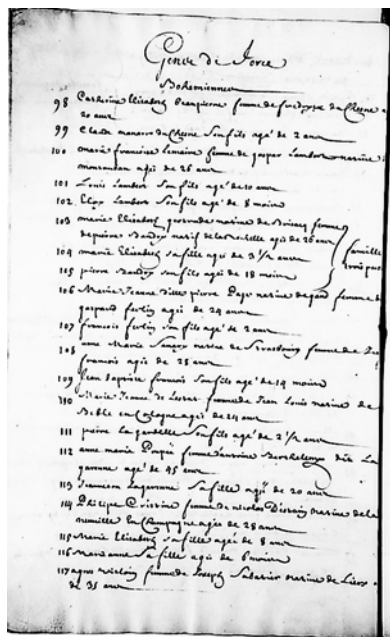
Nuance vytváření rasových kategorií v koloniální Louisianě viděné optikou volby učiněné tamním romským obyvatelstvem odhalují, že navzdory pokusům Francie (a později Španělska) o kontrolu koloniálního společenského řádu se rasizované impérium strukturovalo díky volbě jednotlivců. Pod relativně rozkolísanou, ale postupně se upevňující nadvládou Francie (1682–1767), vycházely rasové postoje z přetrvávající moci domorodého obyvatelstva, lokální interpretace imperiálních dekretů a z expanze otrocké práce Afričanů – to vše v kontextu nesnadné koloniální existence. Za vlády Španělska (1768–1803) pak došlo ke znovuoživení emigrace, ať už nucené, či dobrovolné. S tím, jak plantážní ekonomika postupně nahrazovala příhraniční směnný obchod, práva a privilegia spojovaná s různou mírou kontinentálních dědictví začala být určována řadou nových právních kategorií (Spear 2009: 4–7). Louisianští Romové se začlenili do společnosti koloniální Louisiany, kterou zároveň pomáhali utvářet a organizovat okolo zcela nových rasových konstrukcí. Vezmeme-li v úvahu obě tyto perspektivy, zjistíme více o tom, jak vznikl koncept rasy, i o nekonzistentním způsobu, jakým různí jednotlivci zakusili proces rasizace. Cesta francouzských Romů přes Atlantik ke vzniku rasizovaného karibského světa svým vlastním způsobem přispěla.

3 Z Francie do Louisiany

Romové čelili negativní pozornosti francouzského státu poprvé v roce 1539, když byl vydán dekret ustavující, že „jistě neznámé osoby, které samy sebe nazývají „Boémiens“, již nesmí vstupovat na území francouzského království, procházet přes něj a ani zde setrvávat. Navzdory tomu však pokračovali v provozování přesně této činnosti, aniž by se jim v tom kdokoli pokoušel výrazně bránit (Asséo 1974: 22–25). Jenže raně moderní teorie začaly stále více považovat neproduktivní kočovnou populaci za prvek, který oslabuje sílu státu (Schwartz 1988: 13–50). A právě tento popis byl často vztahován k Romům ve Francii. Menšinová populace představovala problém také v době, kdy vládcí začali pro existenci státu považovat jednotnou populaci za nezbytnou (Sahlins 1994: 85–110). Takový přístup vyústil až v převýchovu Romů na dělníky pracující pro stát. Institucionalizován byl prostřednictvím zákonů zaměřených na dvě skupiny obyvatel: „vagabonds“ a „Bohémiens“ (Asséo 1974: 48–65; Taylor 2014: 69–71).

Protiromský dekret Ludvíka XIV. z 11. července 1682 posílal muže na galeje, chlapce do nápravných zařízení a ženám a dívkám nařizoval oholit hlavy a poslat je z francouzského území do vyhnanství jako trest za pokračování v potulce a „vedení života po vzoru Bohémiens“. Tyto tresty byly ukládány bez soudu a jen „lidem nazývaným Bohémiens nebo Egyptiens“ (Déclaration, 11. července 1682). Další zákony se zaměřovaly na tuláctví. Deklarace z 31. května 1682 (Déclaration, 31. května 1682) byla čtyřikrát aktualizována (Déclaration, 29. dubna 1687; Déclaration, 27. srpna 1701) a vyústila v dekret z 8. ledna 1719, který existující

tresty rozšířil o deportace do kolonií. Nařizoval, aby „tuláci, kteří nemají jiné zaměstnání než přetrvávající zhýralost“, byli transportováni do kolonií a tam zaměstnáni jako pracovní síla (Déclaration, 8. ledna 1719). Kombinovaným efektem těchto legislativních aktů bylo deportování minimálně třinácti romských rodin do Louisiany jen během následujícího roku.

Seznam pasažérů z lodi *Tilleul*, první strana části, v níž jsou zachyceny osoby odvážené na nucené práce s označením „Bohémienne“, 1720. Seznamy pasažérů cestujících z Francie do kolonií, Archives nationales d'outre mer, Aix-en-Provence, Francie.

Seznam pasažérů z lodi *Tilleul*, druhá strana části, v níž jsou zachyceny osoby odvážené na nucené práce s označením „Bohemienne“, 1720. Seznamy pasažérů cestujících z Francie do kolonií, Archives nationales d'outre mer, Aix-en-Provence, Francie.

Dne 21. května 1720 zapsal úředník v přístavu Dunkerque třináct „*Bohémiennes*“ a jejich manželů a dětí do kolonky „odsouzení deportovaní na práci“ na listinu pasažérů lodi *Le Tilleul*, vyražející do malé, ale rozrůstající se francouzské kolonie Louisiana.⁸ Kromě záznamů z lodi *Le Tilleul* se podařilo nalézt další dokumenty, které tři z těchto třinácti žen, jejich tři manžele a čtyři děti identifikují jako Romy. Ze známých potomků těchto žen cestujících na palubě lodi *Le Tilleul* bylo v určitém bodě jejich dalšího života označeno za Romy deset lidí. Ti však v žádném případě nepředstavují

všechny, kdo jsou v záznamech francouzské a španělské koloniální Louisiany označeni některou z verzí slova „*Bohémién*“ nebo „*Gitan*o“. Kromě seznamu pasažérů na lodi *Le Tilleul* je v dokumentech pocházejících z let 1720 až 1790 takto označeno ještě dalších čtyřicet osm osob, u velké části z nich navíc ne jen jednou (Ostendorf, v tisku).

Pravidelně se k Romům, se kterými se v kolonii během těchto desetiletí setkali, vyjadřovali francouzští cestovatelé mířící do Louisiany. V roce 1729 zaznamenal ve své zprávě o obětech útoku na francouzskou vojenskou základnu během náčezských válek kapucínský kněz pět jednotlivců s označením „*Bohémé*“.⁹ Mezi padlými byl také jistý Jean Evrard, zatím vůbec první známý Rom, který do kolonie přicestoval.¹⁰ Dumont de Montigny, který projížděl poblíž tohoto místa v roce 1727, si poznamenal, jak „mnoho půdy bylo v celém okolí zabráno novými obyvateli, mezi nimi dokonce i některými *Bohèmes*“ (Dumont de Montigny 1747: 189).

Další autoři zmiňují Romy v koloniální Louisianě i v rasizovaném kontextu. Jezuita Paul Poisson ve stejném roce jako Dumont ve svém textu porovnává s pohoršením ztmavlou barvu pleti francouzských cestovatelů na jedné straně a původních amerických obyvatel a „*Bohémiens*“ na straně druhé (Poisson 1727: 314–315B). O pár desítek let později francouzský cestovatel Berquin-Duvallon popisoval karnevalový ples v New Orleans pořádaný roku 1802 a poznamenal si, že mezi hudebníky bylo pět nebo šest „*Bohèmes*“ či jiných barevných lidí, kteří velmi

8 *Le Tilleul*, 1720.

9 List of Persons Massacred at Natchez [Seznam obětí masakru v Natchez], 1729: 57–58.

10 St. Louis Passenger List [Seznam pasažérů lodi St. Louis], 1719.

divoce vyhrávali na housle“ (Berquin-Duvallon 1803: 32). Louis LeClerc Milfort vzpomínal, že ve stejné dekádě zahlédl „*Bohemians*“ v Paskagoule budovat loď pro pobřežní obchod severního Karibiku mezi městy New Orleans, Mobile a Pensacola. Poznamenal si: „Ve většině případů jsou to *Bohémiens* provdaní za indiánské ženy.“ Popsal je jako „velmi líné; avšak vzhledem k tomu, jak málo ambicí mají, jsou zároveň šťastní a žijí své životy v dokonalém poklidu“ (LeClerc Milfort 1802: 57). Ačkoli byli tito Romové jasně odděleni od jiných koloniálních skupin, které nespadaly mezi bělošské obyvatelstvo, byli pravidelně řazeni vedle nich.

4 Romové v Lousianě a vyjednávání rasy

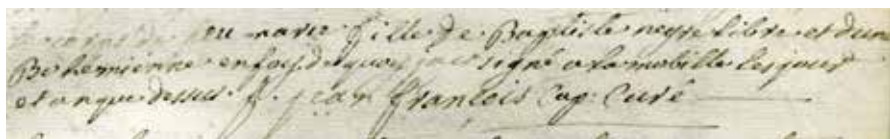
Z dalších záznamů, které popisují intimnější aspekty života jednotlivců, lze vyčíst, jak louisianští Romové v minulosti přemýšleli o svých možnostech ve vztahu ke zbytku koloniálního obyvatelstva. Tyto příklady daleko jasněji ilustrují jejich účast na významných rasizujících událostech, které se v kolonii odehrávaly. Jeden z prvních příkladů uzavření manželství dohledatelných ve vztahu k „*Bohemienne*“ z lodi *Le Tilleul* se objevil pouhých pět let potom, co zde zmíněná skupina přistála. Marie Jacqueline Gaspard se provdala za Jean-Baptiste Raphaëla, označeného jako „*negre libre*“, narozeného v Martiniku.¹¹ Sňatek páru v roce 1725 vyžadoval speciální povolení od generálního velitele. To naznačuje, že kněz považoval Marie Jacqueline Gaspard za bělošku, protože rasově smíšená manželství byla tou dobou nelegální, i když ne zcela nevídaná (Spear 2003: 92–93). Toto byl však jediný známý případ, kdy bylo bělošské ženě ve francouzské kolonii umožněno provdat se za barevného muže (Vidal 2014: 128), přičemž tato výjimka vznikla patrně právě proto, že šlo o Romku. Během cest do měst Mobile a New Orleans zde tito manželé pokřtili dvě děti a jedno pochovali. Záznamy ze křtu jejich dcery v roce 1731 označovaly dítě za „*negresse*“. Avšak v záznamech ze křtin této dcery je Marie Jacqueline Gaspard uvedena bez jakékoli poznámky o své rase nebo jiného označení,¹² což byla v zápisech církevních dokumentů praxe typická právě pro jedince bělošského původu. V záznamu o úmrtí dcery těchto manželů ve městě Mobile v r. 1746 však uvádí zemřelou dívku jako „dceru Baptisty, *negre libre*, a jistě *Bohémienne*“.¹³ Matka Marie Jacqueline Gaspard, Marie Agnès Simon, která figurovala na seznamu lodi *Le Tilleul* s poznámkou „*Bohemienne*“, byla ve městě Mobile pohřbena jen tři roky předtím. Na jejím úmrtním listu je též uvedeno označení „*Bohemienne*“, stejně jako u jejího invalidního manžela Josepha – „*Bohemien*“.¹⁴ Členové širší rodiny Marie Jacqueline Gaspard byli jako Romové identifikováni ještě po další dvě generace.

11 Marriages Book A [matrika oddaných], 1725: 89.

12 Baptisms Book A [matrika pokřtěných], 1731: 1.

13 Burial Book 1 [matrika zemřelých], 1746: 58.

14 Burial Book 1, 1743: 65.

Záznam o úmrtí dcery ženy identifikované jako Marie Jacqueline Gaspart, 23. ledna 1746. „Marie, fille de Baptiste negre libre et d'une Bohémienne“ / Marie, dcera Baptisty, „negre libre“ a jedné „Bohémienne“. Mobile Burial Book 1 [Matrika zemřelých z Mobile, část 1], Archdiocese of Mobile Archives.

Přestože sňatek Marie Jacqueline Gaspart zaujal odborníky na louisianské mísení ras, žádný z nich se při tom nezabýval právě jejím romským původem (Spear 2009: 79–80, 256–206; Aubert 2004: 273–275). Ti, kteří v záznamech na termín „Bohémienne“ narazili, ho nevyhodnotili jako kategorii významnou pro koloniální Louisianu, protože nebylo dostatek studií, které by je přesvědčily o opaku. V tomto konkrétním případě bylo přehlédnutí zapříčiněno rovněž tím, že poznámka na okraji stejného dokumentu z pozdější doby pár označila za „negres libres“. To bylo podivné, vezmeme-li v úvahu, že v hlavním textu byl termínem „negre libre“ označen pouze Jean-Baptiste Raphaël, zatímco Marie Jacqueline Gaspart zůstala bez označení. Jeden z odborníků předpokládá, že k tomuto dodatečnému doplnění došlo kvůli tomu, že manželství bylo ilegální. Louisianský Černý zákoník, který vysloveně „zakazuje našim bílým poddaným bez ohledu na pohlaví uzavírat manželství s černochoy“, vešel v platnost pouhý rok předtím, než bylo manželství Marie Jacqueline a Jeana-Baptista uzavřeno. Pozdější kněz se tedy mohl snažit udržet dojem, že církev důsledně dbala na předpisy zakazující manželství osob různého rasového původu (Spear 2003: 91–92). Jiní odborníci, kteří o romském původu Marie Jacqueline Gaspart nevěděli, spekovali, že její matka narozená ve flanderských Brugách, jak bylo zjištěno z oddacího listu a záznamů o pasažérech lodi *Le Tilleul*, mohla mít africké kořeny (Ingersoll 1999: 138–42, 402n97). Nikdo nicméně nebyl obeznámen s dalšími prameny, které se o Marie Jacqueline Gaspart a o její matce zmiňovaly jako o „Bohémienne“. Několik málo zdokumentovaných případů manželství mezi příslušníky různé rasy v koloniální Louisianě, přičemž se jednalo zejména o sňatky bělošských žen a barevných mužů, vyvolalo mezi odborníky pochybnosti o tom, zda Marie Jacqueline Gaspart skutečně byla běloškou. Historická diskuse o tomto prvním mezirasovém manželství v koloniální Louisianě tedy nebere skutečnou identitu Marie Jacqueline Gaspart v potaz. Pokud to uděláme, odhaluje se tak paradoxní pozice louisianských Romů – na jednu stranu reagovali na struktury a postoje, které jim umožnily dělat takové volby, jež si bílí kolonisté nemohli dovolit, na stranu druhou jim ale stejné struktury a předsudky znemožňovaly využívat privilegií bílé rasy naplno. Výjimečná identita louisianských Romů je zcela unikátně stavěla do spektra kategorií původu, kolem kterých se koloniální pojetí rasy utvářelo.

Fakt, že někteří louisianští Romové se dostávali do pozice na okrajích kategorie bělošství, jak dokazují jejich státem uznané volby partnera, mohl jiné z nich podnítit k tomu, aby na své příslušnosti k bílé rase a všech benefitech s ní spojených, trvali daleko důrazněji. To je nejvýrazněji vidět na případě pokusu o sebevraždu jiného ze zdejších „*Boheme*“, Jeana Baptisty „La Chaume“ Chevaliera z roku 1743 (Ostendorf 2020: 140–156; Vidal 2018: 312–313). La Chaume sám o sobě uvedl, že je původem „*de nation Boheme*“, což je zaznamenáno v jeho ústní výpovědi u soudu.¹⁵ Tento dokument je jediným známým případem záznamu, ve kterém Rom z koloniální Lousiany vypráví o svém životě svými vlastními slovy.

La Chaume, bývalý voják, byl odsouzen za dezerci a potrestán nucenými pracemi v izolované vojenské načezské pevnosti 250 mil od města New Orleans proti proudu řeky Mississippi. Jím podepsané svědectví podrobně líčí, jak byl vystaven „krutému zacházení“ ze strany svého nadřízeného, velitele pevnosti, a jak byl vydán na milost jeho „každodenním záchvatům vzteku..., kterých musel být svědkem“. Během této své nucené služby se také popral s tamním kuchařem, který si s odkazem na místní platné právo stěžoval, že „otrok“ nemá právo udeřit svobodného člověka. Kvůli potrestání za ránu kuchaři byl přivolán africký otrok, který v pevnosti pracoval, aby La Chauma spoutal, zřejmě proto, aby na něm byl proveden nějaký tělesný trest. Když si La Chaume uvědomil, co ho čeká, raději sám sebe pobodal nožem. Když se ho zeptali, proč jednal tak vyhrcočně, La Chaume odpověděl, že si přál „vymanit se z otroctví“, a prohlásil, že „si nezaslouží, aby s ním takhle zacházeli nějakí černoši.“ Poselství toho, že proti němu, jako odsouzenec na práci, použili zákon, který měl sloužit k ovládnutí otroků, a navíc byl jeho vykonavatelem zotročený Afričan, La Chaumovi neuniklo. „Být pacifikován negrem“ namísto velitele, jak La Chaume vysvětlil, znamenalo bezmezný potupení jeho mužské cti.¹⁶

Ve svém výstupu La Chaume jasně vyjádřil, že si koloniální rasový pořádek internalizoval a sám sebe v něm pomocí svého vyjádření jasně situoval. Využíváním černochů k vykonání státní spravedlnosti na jiných mužích v kolonii místní samospráva symbolicky a strategicky ponižovala bělochy, aby si připravila půdu pro zpacifikování neukázněné populace prostřednictvím rasové strategie rozděl a panuj (Vidal 2005: 96; Dawdy 2008: 199–201). La Chaumova beznaděj byla úzce spojena s celou řadou nesvobod, ze kterých se skládal jeho svět, a překrývajících se rasových předsudků, jež si on i ostatní s obdobnými pozicemi spojovali. Jeho možnost manipulovat s tímto komplikovaným společenským řádem ve svůj prospěch byla – vzhledem k tomu, že byl jednoduše identifikovatelný jako „*Boheme*“ – jistě poměrně omezená. Když La Chaume neměl plný přístup

15 La Chaume, 1743.

16 Tamtéž.

k privilegiím bělošství, což pro něj v tu chvíli představovala možnost vyhnout se trestu vykonanému černochem, chápal svoji pozici jako jen o trochu lepší než pozici otroka. Jeho zájem uniknout, dosáhnout spravedlnosti a zachovat si čest odhaluje agresivní genezi zneklidňující rasizované stratifikace. Zároveň vyjevují La Chaumův pocit zmateného zoufalství ve snaze se do tohoto nejistého společenského řádu nějak začlenit.

La Chaume i Marie Jaqueline Gaspart se objevili v záznamech z hlavního města New Orleans, ovšem dále na západě, ve více zemědělských částech kolonie, reagovalo několik romských žen na rasizované pořádky zcela odlišným způsobem. Jejich zkušenosti zároveň potvrzují amorfnost rasového potenciálu, který jim koloniální úředníci přiznávali. Záznamy zmiňující tyto ženy také odhalují některé z dalších způsobů, jakými koloniální správa dohlížela na volbu partnera romských žen v Lousianě. A zároveň tato velmi osobní rozhodnutí konkrétních žen odhalují jejich vnímání rasizujícího se pořádku, který ovšem zároveň samy pomáhaly utvářet.

Někakou dobu poté, co se století přehouplo do své druhé poloviny, se několik „*Bohemiennes*“ z lodi *Le Tilleul* a jejich potomci přestěhovali do Rapides Post na řece Red River zhruba osmdesát mil západně od města Natchez. Vdova Varangue (která byla sestrou Marie Gaspart) byla místní administrativou jako Romka identifikována pravidelně. Sčítání lidu v Rapides Post v roce 1773 uvádí, že vdova označovaná v záznamech jako „*Boheme*“ žila se synem, dcerou a vnučkou, z nichž všichni, jak sčítající úředník zaznamenal, byli počati mimo manželství. Na své farmě nedaleko apalačijské vesnice¹⁷ chovala jedenáct koní, devět kusů dobytka a osm prasat. Nejnovější osadníci v regionu, kteří sem dorazili teprve v roce 1763, byli uprchlíky z řad původních Američanů a zde, v nových domovech, se snažili začít nové životy, což vedlo některé z těchto mužů k tomu, že si hledali i neapalačijské manželky (Usner 1998: 38–39, 98). Jen tři místní lidé vlastnili více koní než zmíněná vdova – a jedním z nich byl i její apalačijský zeť Bissente, jehož stádo měla brzy zdědit její nejstarší dcera François.¹⁸

Boheme		La V. Varangue	
Marie Varangue	21		
Marie Varangue fille Natuelle	17		
Marie fille Natuelle de Varangue	1 mois		
Saint Laprevie	40		
Marie Jeanne	20		
Louis	25		
Marie	7		
Marie	5		

Sčítání obyvatel v Rapides Post, seznam rodin s označením „*Bohem*“, včetně vdovy Varangue, 1773. Papeles Procedentes de la Isla de Cuba [Dokumenty z ostrova Kuba], Archivo General de Indias, Sevilla.

17 Rapides Census [Sčítání v Rapides], 1773.

18 Tamtéž.

Jak vdova Varangue, tak její druhá dcera Babé, neúnavně u koloniální správy vyvolávaly zděšení, když se odmítaly podřídít pravidlům pro sexuální život kodifikovanými zákonem. Koloniální úředníci včetně katolických misionářů důrazně brojili proti místním zvykům, a co se týče intimních záležitostí, jejich posudky by měly být chápány jako důkaz jejich vlastní neschopnosti získat kontrolu nad místní populací obecně (Mills 2001: 277–302) a romskými rodinami jmenovitě. Státní správa byla velmi kritická obzvláště ke styku Romů s příslušníky místních domorodých kmenů. Jejich svazky se členy místních kmenů ohrožovaly oficiální pokusy o dohled nad jejich diplomatickými, ekonomickými a intimními styky. Všechny tyto aspekty byly totiž často velmi úzce provázané, jak lidé znali místních poměrů velmi dobře chápali.¹⁹

Mezi narozením svého třetího a čtvrtého dítěte se mladá Varangue, která byla v té době vdaná za svého prvního muže a kterou louisianský guvernér Pierre Vaudreuil nazval v roce 1744 cikánskou holkou („a *Bohemienne* girl“), pokusila uprchnout z kolonie do španělské Pensacoly spolu se třemi dalšími muži.²⁰ Později se nakrátko provdala za španělského imigranta, s nímž měla další dítě, které pojmenovala Babé. Na jaře roku 1772 jak matka, tak dcera, rozčílily místního velitele Rapides Post Etienna Layssarda, který si na neuspokojivou morálku těchto žen stěžoval svým nadřízeným ve čtyřech různých dopisech. Poté, co Babé strávila tři měsíce na lovu s člověkem, který se živil obchodováním s Indiány, a po jejím následném návratu na stanici s příslušníkem místního kmene nařídil transportovat matku i dceru do New Orleans k odpykání trestu „za oplzlé chování dcery a za slovník, který používá ve společnosti Indiánů. Dcera je prostitutkou pro Indiány, muže přijíždějící do města a další. Taková výtržnice může být na tak malé stanici, jako je tato, velmi nebezpečná.“ Velitel zvažoval názor kněze, že by si tyto dvě dámy měly najít manžele, ale nakonec místo toho doporučil jejich „uvěznění za účelem nápravy“. O dva roky později Layssard odebral mladou domorodou holčičku z domova „La Varangue, kde chodila na tu nejhorší školu a špatně se s ní zacházelo“ (Letters from Layssard, 1772, 1775 [dopisy E. Layssarda]). Po celou dobu, kdy si Layssard na ženy stěžoval, je považoval za vysoce nebezpečné, což vysvětloval jejich pokračujícími vztahy s příslušníky místních kmenů, bratříčkováním s konkurenčními impérii a volbou partnerů. Konzistentně je přitom označoval za „*Bohemienne*“.

Vztahy rodiny vdovy Varangue s místním kmenem Apalačijů sahaly ještě dál než jen k manželství její dcery François s Bissentem. Syn Varangue pracoval jako překladatel, což byla pozice, kterou často zastávali potomci smíšených rodičů francouzského a domorodého původu, i když se v roce 1780 zároveň objevil

19 Letters from Layssard [Dopisy E. Layssarda], 1772, 1775.

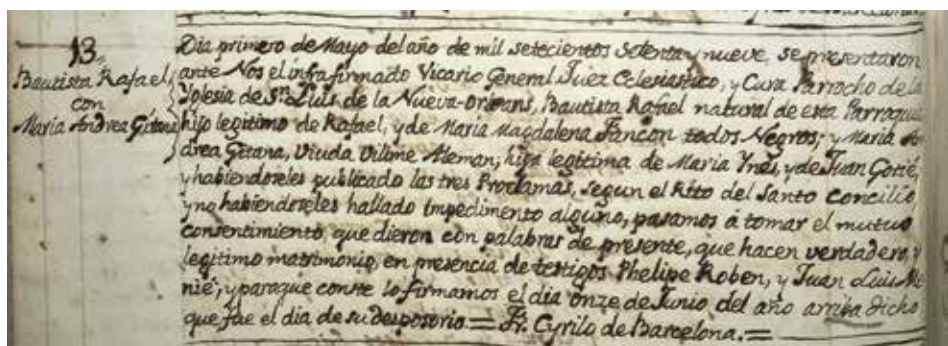
20 Letters from Vaudreuil [Dopisy P. Vaudreuille], 1744.

na seznamu milice městečka Natchitoches mezi *gens de couleur libres*. Dcera Babé měla několik dětí s příslušníkem kmene Apalačijů Salmonem. Tyto děti pravidelně Apalačijům svědčily při církevních obřadech, což poukazuje na dobré vztahy, které mezi sebou obě skupiny pěstovaly (Mills 2015: 10, 77, 80–85). Fakt, že si tyto ženy nacházely partnery mezi původními obyvateli, je velmi odlišoval od ostatních Francouzek v Louisianě. Zatímco francouzští muži si za partnerku, nebo dokonce manželku, vybírali domorodé ženy vcelku pravidelně, společenské konvence, stejně jako genderově nevyrovnaná demografická situace, sňatkům Francouzek s příslušníky domorodých kmenů bránily. Podle historičky Jennifer Spear si někteří Francouzi vybrali ženy mezi původním obyvatelstvem proto, že se tím snažili „vymanit z francouzské kontroly nebo zpochybnit francouzskou autoritu nad svým osobním životem“ (Spear 2003: 87–88). Zmíněné romské ženy mohly volit velmi podobnou strategii.

Francouzští úředníci v různých částech kolonie se nad osobními volbami louisianských romských žen pokoušeli získat kontrolu. Stejně tak úředníci španělští. Druhý případ, kdy se romská žena v Louisianě provdala za svobodného barevného muže, se odehrál o dvě generace později, tentokrát už pod španělskou nadvládou. Vdova Maria Andrea Gotié („*Gítana*“) se 1. května 1779 provdala za Bautistu Rafaela Fancona („*Negro*“).²¹ Šlo o jedno z pouhých dvou mezirasových manželství z období vlády Španělska a jedno jediné, ve kterém figuruje nebílý muž (Spear 2009: 141). Stejně jako v případě manželství Marie Jacqueline Gaspard odborníci o tomto případě píší, aniž by brali v úvahu význam označení „*Gítana*“ (Hanger 1997: 222). Španělský kněz v New Orleans zaznamenal jejich manželství do matriky v kostele svatého Ludvíka zřejmě s přihlédnutím k aktuálnímu španělským teoriím o tom, jak nejlépe integrovat Romy do většinové populace. V této dekádě se totiž kastilská rada ve Španělsku zabývala praktickými otázkami spojenými s deportováním odloučených „*gitano*“ mužů, žen nebo dětí do amerických kolonií, kde, jak se obecně doufalo, si tito najdou partnery mezi místním obyvatelstvem a postupně jako specifická populace zcela vymizí (Pym 2007: 154–61; Gómez Alfaro 1982: 308–336). Španělské úvahy o tom, jak s nimi zacházet ve Španělsku, byly důsledně zaměřeny na nucenou asimilaci, přičemž je zároveň poměrně rozporuplně považovali za rodilé cizince (Herzog 2012: 156–157). I to mohlo rozhodnutí koloniálních úředníků ohledně Marie Andrey a její rodiny ovlivnit.²²

21 Non-white Marriages Book 1 [Matrika sňatků nebiých], 1779.

22 Více o tom, jak se v 18. století zacházelo s osobami považovanými Španělskem za „*Gitano/as*“ viz Sánchez 1977, k situaci v kolonii Louisiana viz s. 264–268.

Maria Andrea „Gítana“ – záznam o sňatku, 1. 5. 1779. Non-white Marriages Book 1, St. Louis Cathedral [Matrika sňatků nebílých, katedrála Sv. Ludvíka], Archdiocese of New Orleans Archives.

Source: getlink360711.mediawiki.wikimedia.org/wiki/File:FR_42081_040002_01

Pohled na New Orleans, 1726. Vue et Perspective de la Nouvelle Orléans. Jean Pierre Lassus. Archives nationales d'outre-mer, Aix-en-Provence.

New Orleans, detail zobrazující kostel sv. Ludvíka (1726), místo, kde se vdávala Marie Jacqueline Gaspart a Maria Andrea Gotié. Vue et Perspective de la Nouvelle Orléans. Jean Pierre Lassus. Archives nationales d'outre-mer, Aix-en-Provence

Situace, kdy by si během španělské vlády bílá žena vzala oficiálně za manžela muže jiné než bílé rasy, byla naprosto neobvyklá. Takový manželský svazek proto jasně naznačuje nejednoznačnou rasovou pozici, kterou řada Romů v kolonii stále měla. Každá Španělka, která se provdala za jakéhokoliv barevného muže, nebo s ním udržovala poměr, byla velmi výrazně stigmatizována (Hanger 1997: 222). Navíc ačkoliv španělská církev v Louisianě takový typ manželství nezakazovala, španělská vláda na věc nahlížela odlišně. Místní předpis přijatý o rok dříve, než k manželství došlo, v otázce zákazu manželství mezi různými rasami velmi výrazně kopíroval francouzský Černý zákoník (Spear 2009: 129–136). Možná právě proto měl Fr. Cyrilo potřebu uvést u nevěsty poznámku „*Gitaná*“, aby tak vysvětlil, proč manželství povolil. Právě to, že byla pokládána za Romku, totiž tuto výjimku zřejmě umožnilo. Rodina Marie Andrey Gotié byla jak v minulosti, tak i v dalších letech velmi úzce spjata s dalšími rodinami, jejichž členové byli v církevních záznamech vedeni jako Romové (Woods, Nolan 1987–2004: 1:77, 2:111, 121, 3:36, 140, 147, 5:47, 6:266). Jejich pověst v širší komunitě je právě kvůli tomu odlišovala. A na pověsti velmi záleželo. Jak dokládají petice *limpieza de sangre*, které za španělské nadvlády podávali obyvatelé New Orleans, vedle přísěžného prohlášení, že rodokmen dané osoby byl „prost předků jakékoliv špatné rasy jako například Maurů, Židů, mulatů a Indiánů“, bylo též potřeba, aby osoba byla „známa, respektována a považována za... bělocha“ (Spear 2009: 131, 132–133). Specifické označení Marie Andrey v dané matrice je možné vysvětlit, vezmeme-li do úvahy pověst dané rodiny v kombinaci s touto konkrétní volbou manžela v kontextu koloniálních rasových pořádků a španělského smýšlení o „*Gitanas*“. Pravděpodobně právě a jen její chápání jako Romky umožnilo, že dané manželství vůbec mohlo legálně vzniknout.

5 Závěry

Tím, že si impéria držela kontrolu nad sexualitou svých poddaných v koloniích včetně Romů, docházelo k legitimizaci přiřazení některých z nich k bílé rase, zatímco potomci jiných byli odsouzeni k podřadnému statutu. Potomci romských žen, které si našly partnery mezi původními obyvateli nebo louisianskými Afroameričany se stali obětmi rasové hierarchie, která se zrodila z plantážní ekonomiky závislé na zotročené africké pracovní síle a z destrukce postavení a moci původních obyvatel. Osoby, které koloniální Francie považovala za Romy, měly spíše jistý rasový potenciál, než aby jasně příslušely k nějaké určité rase – a teprve jejich jednání, zejména v oblasti výběru partnera, rozhodovalo o tom, k jaké rase se oni sami i jejich potomci přiřadí. Tato jejich rasová nejednoznačnost postupně mizela teprve v době, kdy Španěle a po roce 1804 také Američané začali ustavovat nové a pevnější hranice mezi skupinami nyní skutečně klasifikovanými jako rasy. Významné rozšíření otrokářství mělo za následek ještě přísnější kontrolu rasových kategorií, tentokrát už bez výjimky pro Romy.

Přesto se mimořádně ambivalentní sociální postavení romských žen a mužů v koloniích nerozvíjelo izolovaně od jiných vlivů. A nevyplynulo ani čistě z amerických podmínek. Stejně jako ovlivnila situace v Evropě samotný příjezd různých romských skupin do karibských kolonií, podobně tyto romské migranty následovaly do jejich nových domovů i francouzské a španělské předsudky vůči nim. Starší postoje, které zpochybňovaly jejich společenskou způsobilost, rezonovaly i ve slovech a činech všech náboženských, politických i vojenských vůdců koloniální Louisiany. Protiromské nálady raně moderní Evropy pronikaly i do nových koloniálních rasových režimů, ale byly i jejich základem. Jejich odraz se jako ozvěna vracel zpátky přes Atlantik (a zase zpět) do místa jejich původu (von Dohm 1782: 116–121).

Jak naznačují životy vdovy Varangue, jejích dcer François a Babé i Marie Jacqueline Gaspard a Marie Andrey Gotié, některé romské ženy uznaly za vhodnější najít si v Louisianě partnera nebo manžela jiné než bílé rasy. Takové volby by byly mezi ženami považovanými koloniálními úředníky za jasné bělošky nepochybně něčím zcela výjimečným. Liminální bělošství, které zmíněné romské ženy ztělesňovaly, jim zaručovalo volbu, o kterou však už měli být jejich bílí, černí nebo domorodí potomci velmi brzy připraveni. Jejich volba je ještě překvapivější, vezmeme-li v úvahu, že v Louisianě byl v té době nedostatek bělošek, s nimiž by bylo možné uzavřít sňatek. Jejich pověst jako Romek znamenala, že úřady jejich volbu partnera tolerovaly nebo dokonce i oficiálně schválily.

O tom, proč se tyto ženy ve volbě svých partnerů rozhodovaly tak, jak se rozhodovaly, lze jen spekulovat. Možná, že společenské předsudky, kterým čelily, vedly k tomu, že se cítily mezi ostatními marginalizovanými skupinami obyvatel lépe. Nebo jejich partneři disponovali zdroji nezbytnými k bezpečnému přežití v tamní nejisté společnosti. Ovšem určitou roli zde hraje rovněž otázka barvy pleti. Pokud tyto ženy vypadaly tak, že jejich vzhled v kontextu dobového koloniálního rasového pořádku vzbuzoval pochybnosti o jejich předcích, mohli se bílí muži zdráhat uzavírat s nimi manželství ze strachu, že by jejich potomci byli vystaveni potupnému přezkoumávání rasy. Je-li tomu tak, pak zmíněné romské ženy na jedné straně participovaly na vytváření koloniálních rasových kategorií a vlastním situováním v rámci nich, ale zároveň zcela v tichosti odsoudily svoje děti k životu s výrazně omezenějšími možnostmi. Pověst jejich dětí se v rasově podmíněném koloniálním řádu obhajovala mnohem obtížněji. Ztratili totiž označení „*Bohémien*“ nebo „*Gitana/o*“ a byli vřazováni do jedné z mnoha kategorií rezervovaných pro zdejší obyvatele barevné pleti.

O tom, jak se louisianští Romové stávali nezřetelnými v novém rasovém řádu, svědčí například soudní spor ohledně pozemkových nároků z roku 1851.²³ Několik praneteří a prasynovců Marie Jacqueline Gaspard, „*Bohemienné*“ a pasažérky z lodi

23 Testimony of Bret Lacour [Svědectví Breta Lacoura], 1851.

Le Tilleul, se v něm pokoušelo obhájit svůj nárok na majetek zděděný po jejich matce Babé. Promítaly se do něj dlouhodobé důsledky akvizice louisianské kolonie Spojenými státy z počátku 19. století, tedy z doby před padesáti lety, které nadále rezonovaly v osudech potomků této ženy. Na rozdíl od francouzského a španělského státu byl ten americký již mnohem lépe organizovaný a mnohem hlouběji založený na nadvládě bělošství, a tak poskytoval mnohem méně manévrovacího prostoru.

Během soudního slyšení zpochybnili právní zástupci druhé strany sporu legitimitu vznesených požadavků na základě zpochybnění rasové způsobilosti sledované rodiny. Mnozí svědkové popisovali jejich fyzické rysy, vyjadřovali se k jejich původu, a také k tomu, jak přispěli ke kultivaci půdy, o kterou se soudili. Ačkoliv se většinou řešila zejména otázka jejich příslušnosti k původnímu americkému nebo mexickému obyvatelstvu, na povrch během tohoto přezkoumávání vyplula také Babé, vnučka naší „*Bohemiennne*“ z lodi *Le Tilleul*. Starý francouzský kreolský soused rodiny totiž před soudem zmínil, že si z dětství pamatuje „manželku muže jménem Mauritauros, Indiánku, jejíž otec byl Indián a jejíž matku, která se jmenovala Babé, označovali za Egyptanku“. ²⁴ V době, kdy toto svědectví uvedl, byla Babé přes 40 let po smrti. V žádném z detailních rasových popisů jejích dětí však nikdo neuvedl označení „Egyptáné“, „*Bohémiens*“, „*Gitana/os*“ ani „Cikáni“. Dnes někteří z potomků Babé bojují za uznání ze strany federální vlády Spojených států jako příslušníci etnické skupiny Talimali z kmene louisianských Apalačijů (Dubcovsky 2018: 321). ²⁵

Ačkoliv se ostatní karibské kolonie vyvíjely jinak než Louisiana, přítomnost Romů v tomto regionu ovlivňovala jeho historii i nadále. Různorodí Romové, kteří Karibik nazývají svým domovem, se dodnes pohybují ve specifických místních podmínkách ovlivněných globálními proudy, stejně jako jiní Romové před staletími. Stěhování romských rodin z Francie konkrétně do Louisiany, ale i obecněji z Evropy do Karibiku, formovalo koloniální společenský řád osobitým způsobem, který dosud nebyl vědci dostatečně zohledněn. Podrobné zkoumání životních osudů několika louisianských Romů 18. století odhaluje, jak se projevovalo vnímání jejich odlišnosti v kontextu soudobé se vyvíjejících nových koloniálních rasových kategorií. Cesta přes Atlantik donutila francouzské „*Bohémiens*“ konfrontovat se s novým společenským řádem, který se zatím plně neoddelil od toho, který nechávali za sebou, a nakonec najít způsob, jak se do něj začlenit.

Z angličtiny přeložila Petra Krámková

24 Testimony of Bret Lacour, 1851.

25 Návrh zákona o uznání příslušníků etnické skupiny Talimali louisianského kmene Apalačijů jako kmene ve státě Louisiana byl legislativci ve státě Louisiana představen již v roce 2019 – viz <http://www.legis.la.gov/legis/ViewDocument.aspx?d=1123157>. Jeho projednání však bylo odloženo – <https://legiscan.com/LA/bill/SCR9/2019> [cit. 31. 12. 2020].

Archivní zdroje

- Baptisms Book A, no. 4. 1731. St. Louis Cathedral, Archdiocese of New Orleans Archives.
- Burial Book 1. Archdiocese of Mobile.
- La Chaume, J. June 18 and July 6, 1743. "Report", "Petition", and "Interrogation". Louisiana Superior Council, Louisiana Historical Center. Dostupné z: <http://lacolonialdocs.org/document/5757>, <http://lacolonialdocs.org/document/5758>, <http://lacolonialdocs.org/document/5740> [cit. 31. 12. 2020].
- Le Tilleul. May 20–21, 1720. Dunkerque. Passenger Lists from France to the Colonies, 1716–1830. F5B 44, Colonies, Archives nationales d'outre mer.
- Letter from Vaudreuil to Louboey. August 2, 1744. 3: 106, Loudoun Papers, Huntington Library.
- Letters from Layssard to Governor. March 18, March 29, April 2, 1772, January 2, 1775. leg188C, folio 143–149, Papeles procedentes de la Isla de Cuba, Archivo General de Indias.
- List of Persons Massacred at Natchez. 1729. C13A, 12: 57–58, Colonies, Archives nationales d'outre mer.
- Marriages Book A, no. 201. 1725. St. Louis Cathedral, Archdiocese of New Orleans Archives.
- Non-white Marriages Book 1, no. 13. May 1, 1779. St. Louis Cathedral, Archdiocese of New Orleans Archives.
- Rapides Census. 1773. leg189A, folio 1066, Papeles procedentes de la Isla de Cuba. Archivo General de Indias.
- St. Louis Passenger List. 1719. G 464, Colonies, Archives nationales d'outre mer.
- Testimony of Bret Lacour. May 13, 1851. Representatives of John B. Vallery, Private Land Claims, RG 49 Box 311 HM 1990. Records of the Bureau of Land Management, National Archives and Records Administration.

Literatura

- Asséo, H. 1974. Marginalité et exclusion: le traitement administratif des Bohémiens. In: Mandrou, R. (ed.). *Problèmes socio-culturels en France au XVIIe siècle*. Paris: Klincksieck, 9–87.
- Aubert, G. 2004. "The Blood of France": Race and Purity of Blood in the French Atlantic World. *The William and Mary Quarterly* 61 (3): 439–478.
- Berquin-Duvallon, P. 1803. *Vue de la Colonie Espagnole du Mississipi, ou des provinces de Louisiane et Floride Occidentale, en l'année 1802*. Paris: Imprimerie Expéditive.
- Dawdy, S. 2008. *Building the Devil's Empire: French Colonial New Orleans*. Chicago: The University of Chicago Press.

- de la Fuente, A., Gross, A. 2020. *Becoming Free, Becoming Black: Race, Freedom, and Law in Cuba, Virginia, and Louisiana*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Déclaration concernant les condamnés aux galères, bannis, et vagabonds. 8. 1. 1719. In: Isambert, F. 1821–1830. *Recueil général des anciennes lois françaises*. 29 vols. Paris, 21: 169–171.
- Déclaration contre les Bohémiens ou Égyptiens. 11. 7. 1682. In: Isambert, F. 1821–1830. *Recueil général des anciennes lois françaises*. 29 vols. Paris, 19: 393–394.
- Déclaration portant que les condamnés au bannissement. 31. 5. 1682. In: Isambert, F. 1821–1830. *Recueil général des anciennes lois françaises*. 29 vols. Paris, 19: 390.
- Déclaration portant que les femmes qui auront été bannies par sentence. 29. 4. 1687. In: Isambert, F. 1821–1830. *Recueil général des anciennes lois françaises*. 29 vols. Paris, 20: 47–49.
- Déclaration qui conserve au lieutenant général de police sa compétence pour le jugement en dernier ressort des mendiants, vagabonds et gens sans aveu. 27. 8. 1701. In: Isambert, F. 1821–1830. *Recueil général des anciennes lois françaises*. 29 vols. Paris, 20: 394.
- Dessens, N. 2007. *From Saint-Domingue to New Orleans: Migration and Influences*. Gainesville: University Press of Florida.
- Dessens, N. 2015. *Creole City: A Chronicle of Early American New Orleans*. Gainesville: University Press of Florida.
- Donovan, B. M. 1992. Changing Perceptions of Social Deviance: Gypsies in Early Modern Portugal and Brazil. *Journal of Social History* 26 (1): 33–53.
- Dubcovsky, A. 2018. Defying Indian Slavery: Apalachee Voices and Spanish Sources in the Eighteenth-Century Southeast. *William and Mary Quarterly* 75(2): 295–322.
- Dumont de Montigny, J. 1747. *Mémoire de Lxx Dxx officier ingénieur*. Chicago : Newberry Library.
- Eliav-Feldon, M. 2009. Vagrants or Vermin? Attitudes towards Gypsies in Early Modern Europe. In: Eliav-Feldon, M., Isaac, B., Ziegler, J. (eds.). *The Origins of Racism in the West*. Cambridge: Cambridge University Press, 276–291.
- Ellis, E. 2020. The Natchez War Revisited: Violence, Multinational Settlements, and Indigenous Diplomacy in the Lower Mississippi Valley. *The William and Mary Quarterly* 77 (3): 441–472.
- Fotta, M. 2020. The Figure of the Gypsy (Cigano) as a Signpost for Crises of the Social Hierarchy (Bahia, 1590s–1880s). *International Review of Social History* 65 (2) 1–27.

- Gil, J. 1985. El rol del tercer viaje colombino. *Historiografía y bibliografía americanista* 29 (1): 83–110.
- Giraud, M. 1966. *Histoire de la Louisiane Française: L'Époque de John Law (1717–1720)*. Volume 3. Paris: Presses Universitaires de France.
- Gómez Alfaro, A. 1982. La Polémica sobre la Deportación de los Gitanos a las Colonias de América. *Cuadernos Hispanoamericanos* (386): 308–336.
- Hancock, I. 1982. The Fate of the Gypsy Slaves in the West Indies. *The Journal of the Gypsy Lore Society* 2 (1): 75–80.
- Hanger, K. 1997. Coping in a Complex World: Free Black Women in Colonial New Orleans. In: Clinton, C., Gillespie, M. (eds.). *The Devil's Lane: Sex and Race in the Early South*. New York: Oxford University Press, 218–231.
- Herzog, T. 2012. Beyond Race: Exclusion in Early Modern Spain and Spanish America. In: Torres, M., Martínez, M., Nirenberg, D. (eds.). *Race and Blood in the Iberian World*. Berlin: Lit Verlag, 151–168.
- Higman, B. 2011. *A Concise History of the Caribbean*. New York: Cambridge University Press.
- Ingersoll, T. 1999. *Mammon and Manon in Early New Orleans: The First Slave Society in the Deep South, 1719–1819*. Knoxville: University of Tennessee Press.
- Keegan, W., Hofman, C. 2017. *The Caribbean before Columbus*. New York: Oxford University Press.
- LeClerc Milfort, L. 1802. *Mémoire; ou Coup-d'Oeil Rapide Sur mes Différens Voyages et mon séjour dans la nation Crèck*. Paris.
- Mills, E. 2001. Quintanilla's Crusade, 1775–1783: "Moral Reform" and Its Consequences on the Natchitoches Frontier. *Louisiana History* 42 (summer): 377–302.
- Mills, E. 2015. Assimilation? Or Marginalization and Discrimination?: Romani Settlers of the Colonial Gulf (Christophe Clan). Dostupné z: <https://www.historicpathways.com/articles.html> [cit 30. 12. 2020].
- Ostendorf, A. 2020. "To Get Himself Out of Slavery": Escape, Justice, and Honor in the Life of a Colonial French Louisiana Bohemian (Gypsy). *Frühneuzeit-Info* 31 (Fall): 140–156.
- Ostendorf, A. (v tisku). Louisiana Bohemians: Community, Race, and Empire. *Early American Studies*.
- Palmié, S., Scarano, F. 2011. *The Caribbean: A History of the Region and Its Peoples*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Poisson, P. 1727. Lettre au Père Paul du Poisson; aux Akensas, October 3, 1727. In: Thwaites, R. 1900. *The Jesuit Relations and Allied Documents*. 73 vols. Cleveland: Burrows Bros. & Co., 67: 314–315B.
- Pontrandolfo, S. 2016. Di-sappearance of a Community and Social Suffering: The Case of a Southern Italy Roma Community. *Journal of Mediterranean Studies* 25 (2): 203–216.

- Pym, R. 2007. *The Gypsies of Early Modern Spain, 1425–1783*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Sahlins, P. 1994. Fictions of a Catholic France: The Naturalization of Foreigners, 1685–1787. *Representations* 47 (3): 85–110.
- Sánchez, M. H. 1997. *Los gitanos españoles*. Madrid: Castellote.
- Schwartz, R. 1988. *Policing the Poor in Eighteenth-Century France*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Scott, J. 2018. *The Common Wind: Afro-American Currents in the Age of the Haitian Revolution*. New York: Verso.
- Spear, J. 2003. Colonial Intimacies: Legislating Sex in French Louisiana. *The William and Mary Quarterly* 60 (1): 75–98.
- Spear, J. 2009. *Race, Sex and Social Order in Early New Orleans*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Stoler, A. 2006. *Haunted by Empire: Geographies of Intimacy in North American History*. Durham: Duke University Press.
- Taylor, B. 2014. *Another Darkness, Another Dawn: A History of Gypsies, Roma and Travelers*. London: Reaktion Books.
- Usner, D. 1992. *Indians, Settlers, and Slaves in a Frontier Exchange Economy*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Usner, D. 1998. *American Indians of the Lower Mississippi River Valley: Social and Economic Histories*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- von Dohm, W. 1782. *De la réforme politique des Juifs*. Dessau.
- Vidal, C. 2005. Private and State Violence Against African Slaves in Lower Louisiana During the French Period, 1699–1769. In: Smolenski, J., Humphrey, T. (eds.). *New World Orders: Violence, Sanction and Authority in the Colonial Americas*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 92–110.
- Vidal, C. 2014. Caribbean Louisiana: Church, Métissage, and the Language of Race in the Mississippi Colony during the French Period. In: Vidal, C. (ed.). *Louisiana: Crossroads of the Atlantic World*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 125–146.
- Vidal, C. 2019. *Caribbean New Orleans: Empire, Race, and the Making of a Slave Society*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- White, S. 2012. *Wild Frenchmen and Frenchified Indians: Material Culture and Race in Colonial New Orleans*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Woods, E., Nolan, C. 1987–2004. *Sacramental Records of the Roman Catholic Church of the Archdiocese of New Orleans*. 19 vols. New Orleans: Archdiocese of New Orleans.

Romano džaniben – 28. ročník – 1/2021

Časopis romistických studií

Tento časopis vychází díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky v rámci programu Podpora rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin.

Dále byl financován hlavním městem Praha z Programu v oblasti podpory aktivit národnostních menšin na území hl. m. Prahy pro rok 2021.

Vydává Romano džaniben, z. s.

Biskupcova 85, 130 00 Praha 3

e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz

bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktoři: Pavel Kubaník, Helena Sadílková

Redaktoři: Renata Berkyová, Helena Kaftanová, Jan Ort, Lada Viková, Eva Zdařilová

Redakční rada:

Mgr. Michael Beníšek, Ph.D.; PhDr. Jan Červenka, Ph.D.; Mgr. Viktor Elšík, Ph.D.;

Mgr. Lucie Fuková; PhDr. Jana Horváthová; Mgr. Pavel Kubaník, Ph.D.;

Mgr. Alexander Mušinka, Ph.D.; Mgr. Tatiana Podolinská, Ph.D.;

doc. Jurina Rusnáková, Ph.D.; Helena Sadílková, Ph.D.; Mgr. Lada Viková

Seznam recenzentů je uveden na webových stránkách

www.dzaniben.cz.

Sazba: Kateřina Krčíková

Obálka: Daniela Kramerová

Tisk: powerprint s.r.o.

Náklad: 300 ks

Doporučená cena: 160 Kč

Roční předplatné: 320 Kč (včetně poštovného a balného)

ISSN 1210-8545

Evidenční číslo podle tiskového zákona: MK ČR E 6882

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků nemusí být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno

Reditelstvím pošt Praha č.j. NP 1360/1994 ze dne 24. 6. 1994.